

4. European Cooperation Day [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ecday.eu.

1. Mikula N. Yevroregiony`: dosvid ta perspekty`vy`: [monografiya] / N.Mikula. – L`viv : IRD NAN Ukrayiny`, 2003. – 222 s.

Рецензент Василенко С.Д., д.політ.н., професор Одеської національної морської академії.

11.09.2014

УДК 323.21:37.035.4

Музиченко Ганна

КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Проаналізовано еволюцію культурно-релігійних детермінант політичного процесу в Україні, встановлено їх формування в часи дохристиянства як домінуючих над етнічними при визначенні самоідентифікації українського народу та доведено їх зміцнення та оформлення у вигляді міфологем політичного розвитку протягом всієї історії України. Серед них основними є «Київ – другий Єрусалим» як ідея Священства та «Москва – третій Рим» як ідеї Царства. Ментальна незгода беззастережно визнати загальну етнічність, але різну конфесійність одного народу, сформувала докорінно відмінну від західної модель політики, де становлення політичної нації формувалося за умови визнання всіх рівноправними членами нації. Позбутися такої ментальної та культурно-релігійної складової політичної культури не вдалося й до сьогодні, що й позначається на сучасному політичному процесі.

Ключові слова: політичний процес, політична культура, самоідентифікація народу, політична нація, православ'я, конфесійність.

Музыченко Анна

КУЛЬТУРНО-РЕЛИГИОЗНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В УКРАИНЕ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Проанализирована эволюция культурно-религиозных детерминант политического процесса в Украине, установлено их

формирование во время дохристианства как доминирующих над этническими при определении самоидентификации украинского народа. Доказано их укрепление и окончательное оформление в виде мифологем политического развития на протяжении всей истории Украины. Среди них основными признаны «Киев как второй Иерусалим» как идея Священства и «Москва как третий Рим» как идея Царства. Ментальное несогласие по поводу безоговорочного признания общей этничности при различной конфессиональности сформировала принципиально отличную от западной модель политики, для которой характерно становление политической нации при условии признания всех равноправными членами нации. Избавиться от данной ментальной и культурно-религиозной детерминанты политического процесса не удалось и по сей день, что и проявляется в современном политическом процессе.

Ключевые слова: политический процесс, политическая культура, самоидентификация народа, политическая нация, православие, конфессиональность.

Muzychenko Ganna

CULTURAL AND RELIGIOUS DETERMINANTS OF POLITICAL PROCESSES IN UKRAINE: HISTORY AND MODERNITY

The evolution of cultural and religious determinants of the political process in Ukraine, their formation at the time before Christianity as dominant over ethnicity in determining the identity of the Ukrainian people and brought them to strengthen and gain a foothold as a political myths throughout the history of Ukraine. Among them, the main ones being «Kyiv - the second Jerusalem» as the idea of the Priesthood and the «Moscow - the Third Rome» as the idea of the Kingdom. Mental disagreement implicitly recognize a common ethnicity, but different confession of one nation, formed radically different from the Western model of politics, where the formation of a political nation was formed under conditions of equal recognition of all member nations. Get rid of this mental, cultural and religious component of political culture failed even to this day, that indicated on the modern political process.

Key words: political process, political culture, identity of the people, the political nation, Orthodoxy, confession

Постановка проблеми. Ще в давні часи вчені звернули увагу на те, що на політичне життя, яке є уособленням політичного процесу на практиці, значний вплив чинить спосіб мислення людей, їх цінності та вподобання. Наприклад, ще Аристотель говорив про «стан умів» та його вплив на стабільність суспільства. Сучасні події в Україні, пов'язані зі зміною влади й масовими невдоволеннями з боку населення, загрожують розколом держави та свідчать про значні відмінності між населенням в політичних вподобаннях, культурі, мові, цінностях тощо. В сукупності всі ці явища викликають значний інтерес у дослідників щодо з'ясування культурно-релігійних та ідеологічних детермінант сучасних політичних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичний процес та його детермінанти постійно перебувають в колі зору науковців, оскільки політичний процес як категорія є центральною в політичному аналізі. Зокрема такі провідні західні вчені, як Р. Арон, М. Вебер, Д. Істон, С. Ліпсет, Х. Лінц, М. Каазе, Дж. Сарторі та інші, багато уваги зосередили на структурі політичного процесу та чинниках, що впливають на перебіг політичних подій. Сучасні російські та вітчизняні політологи, серед яких О. Дегтярьов, О. Долженков, М. Ільїн, С. Наумкіна, О. Салмін, О. Шутов та ін. акцентували увагу на особливостях політичного процесу в умовах пострадянського простору та України зокрема.

Окремий напрямок досліджень формують дослідники політичної культури та її впливу на політичний процес. До найвпливовіших традиційно відносять Г. Алмонда, С. Вербу, І. Гердера, Р. Далтона, А. Лейпхарта, Г. Маркузе, В. Розенбаума, Ф. Хьюкса, Ф. Хікспурса та інших. Російські дослідники К. Гаджієв, В. Гельман, Ю. Півоваров, В. Рукавішніков та ін., а також українці М. Гетьманчук, Р. Демчук, О. Мелешкіна, О. Олексієнко, О. Покальчук, М. Юрій, зокрема соціологи Є. Головаха, І. Бекешкіна, О. Шабан та інші досліджували динаміку змін в політичній культурі України та Росії, акцентуючи увагу на її впливі на перебіг політичних подій.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Політична дійсність щодня вносить корективи й потребує детального аналізу і сучасних тенденцій та детермінант розвитку політичного процесу, й більш глибокого осмислення його історичних підвалин. Військове

протистояння України і Росії з одного боку, та України і Європи з іншого, вже мають ознаки «традиційних» для політичного процесу в Україні на протязі віків. І знову сучасність актуалізує це протистояння, яке безумовно, має культурно-релігійне, цивілізаційне підґрунтя.

Формулювання цілей статті. Дана стаття має на меті проаналізувати еволюцію культурно-релігійних детермінант (чинників) політичних процесів в Україні шляхом дослідження процесів виникнення та ствердження культурно-політичних чинників самоідентифікації українського народу протягом історії, а також сучасного стану їх впливу на політичні події в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В політичній науці для визначення різноманітних суб'єктивних елементів політичних процесів застосовується термін «політична культура», який тлумачиться як сукупність політичних орієнтацій та не належить ні до світу політичного, ні до навколишнього середовища політичної системи. Політична культура як би опосередковує відносини між світом політичного та середовищем, забезпечуючи взаємодії між сферами соціальних відносин, культурних норм і стереотипів та політичних процесів. Цим пояснюється вплив на політичну культуру пануючих в суспільстві світоглядних орієнтацій та цінностей, приналежності громадян до західної чи східної цивілізації, релігії тощо. Можливі варіанти вирішення питання про місце та роль людини в світі, про допустимий з точки зору суспільства та самої людини ступінь політичної активності може вирішально вплинути на ступінь залучення людини чи групи в політичний процес.

Разом з тим, як справедливо зазначає О. Мелешкіна, необхідно пам'ятати, що самі світоглядні орієнтації не є частиною політичної культури і можуть розглядатися лише як чинники впливу на неї. Серед світоглядних орієнтацій найбільш впливовими у всі часи визнавалися культурно-релігійні, адже саме вони здатні надати людині відповіді вічні питання про належний стан суспільства, мету подальшого розвитку, про «добро» та «зло» тощо [5, с. 111].

Про вагомість культурно-релігійних складових в управлінні політичним процесом вперше заговорили на науковому рівні ще в XVIII ст. в межах німецької наукової школи, хоча сам термін «політична культура» та її вплив на політичний процес стали

предметом дослідження лише у ХХ ст. Найбільший внесок до розгляду даних питань внесли М. Вебер, який довів вагомість впливу культурно-релігійних чинників, а саме протестантської етики, на перебіг економічних та державотворчих процесів, та Г. Алмонд та С. Верба, які наполягали на необхідності поєднання аналізу формальних та неформальних компонентів політичних систем з аналізом національної політичної культури, оскільки інституціональний підхід не здатний пояснити чому однакові за формою та змістом організації діють по-різному в сучасних країнах.

Досліджувати політичну культуру та її складові, рівно як і оцінювати ступінь та форми її впливу по політичний процес доцільно за допомогою методів та системи знань різних соціальних дисциплін, зокрема соціології, політичної науки, філософії тощо. Однак, всі ці науки є єдиними щодо необхідності врахування еволюційності досліджуваних процесів, адже ні політичний процес, ні стан політичної культури не є статичними явищами. Вони постійно розвиваються і кожна історична доба привносить свої акценти, свої форми та детермінанти впливу зазначених понять одне на інше. Тому комплексне знання про сучасний стан політичного процесу в Україні та ступеня й форм впливу на нього політичної культури можливе лише за умови аналізу історичних підвалин взаємодії, певної історії взаємин між сферою політичної культури та політичними явищами в реальному житті українців.

На Русі, як зазначає українська дослідниця Р. Демчук, протонаціональний дискурс формується на конфесійному ґрунті, що одразу вказує на історичність релігійної детермінанти в політичній свідомості українців. До неї слід додати й традиційну для того часу мовну детермінанту, оскільки природна ідентифікація слов'ян дохристиянського періоду проходила по первинному мовному критерію, що засвідчують текстові лексеми, зокрема позначення етнічної спільності терміном «мова» замість «народ» (греки, слов'яни) [Див.: 1].

Перший випадок у слов'ян, коли займенник «ми» з'єднується з позначенням спільності, пов'язаний ще в недатованій частині «Повісті врем'яних літ» з релігійним обґрунтуванням ідентичності: «мы же христиане, елико земель, иже вЪруют въ стую Трцю и въ едино крщньє въ єдину вЪру законъ имамъ єдинь... » [Цит. по: 1].

Слов'янська спільнота постулюється саме як релігійна група, а вітчизняна історія вводиться Нестором у Старозавітний контекст. Таким чином, давньоруські тексти відбивають не тільки сформовані реалії, але й продукують змісти, користуючись інтелектуальними прийомами та екзегетикою, що була властивою іудео-християнській традиції. Отже, формується традиція розуміння «руського народу» не як етнічної спільності, а як народу Старого Завіту, трансформованого по пришестві Ісуса Христа в народ християнський, а вітчизняна історія сприймається не стільки як продовження, а як частина Священної історії [1].

Проте модульоване книжниками поняття батьківщини як «святої землі» поступово проникає на рівень народної самоідентифікації. Донині у літературі стійко існує оманлива думка, що дискурс «Святої Русі» є прерогативним концептом обґрунтування цивілізаційної унікальності Росії, у тому числі й у протиставленні «святої» Русі «профанній» Європі. Християнський дискурс «батьківщини, як святої землі», якраз характерний для Європи, хоча корені західноєвропейського патріотизму варто шукати в ідеології хрестових походів.

У Московському царстві наведений ідентифікат усе більше артикулює політико-релігійний націоналізм, бо кожна земля, що є православною за визначенням виявляється «руською», тобто термін «руський» – це вже предмет домагань, а не реальність [1]. На наш погляд, у Московському царстві категорія «Святої Русі» мала конфесійно-політичний (аналогічно *Sacrum Imperium Romanum*) підтекст, що підготувало дискурс «Москва – III Рим». Так само позиціонувалась Візантія у висловах Марка Єфеського, Іоанна Євгеніка та багатьох інших: «ми святий народ, царствене священство, народ обраний, наділ улюблений...», причому в першу чергу наголошувалося на релігійній унікальності населення держави: «ми народ Христа, святий народ... найправославніший з усієї решти на землі...» [Цит. по: 1]. Проте зазначені модифікації є не більше, ніж старозавітними алюзіями задекларованої Богом «святості» єврейського народу: «И вы станете мені царством священників і народом святым». Як відомо, переважна більшість біблійних народів давно відійшла у небуття, але єврейський етнос, котрий зумів вижити, не без того, що виробив собі потужну компенсаторну ідеологію

богообраності. У Росії ж XIX в. дискурс «святої Русі» набув, завдяки розробкам слов'янофілів, специфічного «синдрому цивілізаційної унікальності».

Питання взаємозв'язку етнічного та конфесійного у національній самоідентифікації Південно-Західної Русі (України) набуває неочікувано складного виміру. Адже у країнах західнохристиянської та східнохристиянської орієнтації уявлення про етнос та націю формувалися в залежності від конфесійно-культурної специфіки. Проте Україна перебувала на стику цивілізаційних полів, що позначилося, зокрема, конфесійним синтезом (греко-католицизмом). В Україні до Брестської унії 1596 р. можна говорити про цілісність етно-конфесійної свідомості пересічного населення, яке ототожнювало себе з народом, котрий належить до єдиної православної церкви, що цілком контамінується ще з первинною давньоруською установкою. Інше розуміння народу - станovo-політичне - було сформовано західноєвропейською традицією. Польські гуманісти сформулювали теорію «сарматизму» про походження елітарної частини суспільства від сарматів з античних джерел .

Перші півтора століття Речі Посполитої (1596-1795), до якої у той час належали українські території, усвідомлювалися сучасниками як «золота доба», коли країна досягла апогею своєї політичної та військової могутності, еліта здобула права та свободи у державі шляхетної демократії, а культура збагатилася високими зразками ренесансного та барокового стиля у національній інтерпретації. Під свободою розумілися «золоті вольності» шляхти, незалежність від королівської влади, вінутрішньостанова рівність. Пошук власних генетичних коренів сприяв не тільки ідеалізації минулого, а й освячення політичної традиції, котру поляки виводили з республіканського Риму. Давній Рим став взірцем державного устрою, а демократія – ідеалом рівності всіх вільних громадян. Високе значення і сакралізація польського державного устрою, декларація тяглості безпосередньо від Римської республіки визначили домінування державного над національним. В межах Речі Посполитої, де народом (*populus*) вважалася лише шляхта (інше населення - *plebs*) починає поступово формуватися «політична» надконфесійна нація (народ-шляхта), бо привілейована верства держави була поліетнічною (поляки, литвини, українці, білоруси) та поліконфесійною (католики, православні, уніати, лютерани).

Отже, за доби Речі Посполитої артикулюються міфи про спільне походження польського та українського народів, що набувають своєї виразності у сарматському дискурсі. Це відбувається на терені глибокої кризи конфесійної ідентичності, масового переходу українсько-білоруської шляхти в католицизм та церковної унії Київської митрополії з Римом 1596 року.

Проте можна говорити про еволюцію сарматської міфологеми на українському ґрунті - «український сарматизм», який виступає специфічним культурним явищем. Головною функцією сарматської ідеології в Україні було обслуговування української еліти. Якщо у поляків робився наголос на державному, то тут на династичному минулому про походження від «русских князей первых варяжских». «Культурним героєм» вважався хреститель Русі Володимир «Красне Сонечко», зачинатель православної держави на сарматських землях. Довести давній родовід для української еліти було вкрай важливим, адже це майже законодавчо закріплювало її станові привілеї. Проте якщо польські сармати прослідковували свої родинні зв'язки від римських родів, то українці змушені були обмежуватися рамками вітчизняної історії, походженням від «росских княжат», але удревнювали конфесійну приналежність релігійним спадком від Єрусалиму. Хоча характеристики ідеального шляхтича в польській та українській інтерпретації не різнилися, незважаючи на різну конфесійність, апелюючи до єдиного комплексу рицарських чеснот *homo militans* [1].

Таким чином від часів «Литовської Русі» - етнорелігійний чинник став маркером формування української самоідентифікації, незважаючи на привабливість станової, загально-посполитої ідентичності, що надалі, в умовах відсутності державності, стало складовою мотиву здобуття батьківщини (етно-культурної автентичності, а потім і державності).

У силу певних історичних причин українська шляхта розділилася на дві групи, одна з яких прийняла унію, інша зберегла вірність православ'ю. Ментальна незгода, на той час, беззастережно визнати загальну етнічність, але різну конфесійність одного народу, докорінно відрізняється від західної моделі, де, наприклад, відповідно до Нантського едикту короля Генріха IV (1598 р.), ратифікованого парламентом, католики і гугеноти визнавалися рівноправними

французами. Подальші пошуки ідентичності були визначені війнами Богдана Хмельницького, віддалені наслідки яких розмежували уніатську і православну Русь державним кордоном.

У цей час у обстоюванні православної ідентичності було відроджено цілий шар давньоруських міфологем, зокрема «Київ – другий Єрусалим» як ідею Священства, що надало Києву статусу загальноукраїнської православної столиці, згуртувало та посилило православний табір у спілці із потужним союзником - козацтвом. Нажаль зазначена міфологема на разі не довго протрималася в опозиції після приєднання українських земель до Російської імперії, поступившись державній ідеологемі Росії «Москва – третій Рим» як ідеї Царства. Оскільки славнозвісний примат Царства (Imperium) над Священством (Sacerdotium) в російській моделі державності замінив ідеал «симфонії», сформульований в річищі політичної стратегії імператора Юстиніана. На відміну від конфесійно-політичного спрямування розвитку державності як визначального фактора національної самоідентифікації Росії, в Україні пріоритетний етноконфесійний чинник став, зокрема, ідейним підґрунтям у прагненнях плекати Козацьку республіку або витворити незалежну Гетьманську державу на ґрунті барокового культу «минувщини».

Отже, тривале, від давньоруських часів, існування світоглядних моделей «рутенського народу» – провізантійської та прозахідної – завершилося перемогою останньої, принаймні в «культурі еліти», до якої належало і козацтво, бо саме адаптований сарматський міф став одним із структурно-семантичних параметрів української культури. Уніатська церква Правобережної України (згодом іменована греко-католицькою) змогла стати заслоном на шляху латинізації, полонізації й розмивання «рутенської» ідентичності, особливо після позбавлення державності самої Польщі на цілих 123 р.

Подальше формування ідентичності на підросійському Лівобережжі відбувалося в новому історико-культурному контексті, проте у річищі «малоросійської» парадигми, міфів про «київську спадщину» та «кровне братерство» від біблійних часів (через сина Ноя Мешеха-Мосоха-Москву). Українська православна церква втратила національно-церковну специфіку (принцип соборності, виборність на церковні посади, традицію участі мирян у церковній діяльності) й

перетворилася в уніфікований територіальний підрозділ монопольної Російської церкви. В результаті ліквідації патріархату царем Петром I (1721 р.) та декретів Катерини II про секуляризацію церковних земель (1763-1764 р. р.) православна церква була позбавлена політичної та економічної незалежності й перетворилася на особливий різновид бюрократії, що активно проводила за допомоги кадрів духовництва політику русифікації (аж до заборони Києво-Печерській і Чернігівській друкарням видання літератури українською мовою). Хоча загальною константою ідентичності залишився спільний православний обряд («набоженство»), збережений уніатами з його багатою конфесійною культурою, що надалі, поряд з мовою та ностальгічним національним міфом, стало креативним фактором осмислення етнічної спільності українців обох конфесій [1].

Культурно-релігійна складова управління політичним процесом також залишається актуальною в Україні й по сьогодні. Як зазначає О. Олексієнко, вітчизняний показник релігійності громадян серед найвищих у Європі. Дані тривалого моніторингу Інституту соціології НАН України від 1992 року свідчать, що церква й надалі має найвищу довіру населення. Більшість жителів нашої держави традиційно ототожнюють себе із християнською традицією східного обряду, але при цьому їм притаманне толерантне ставлення до представників інших релігійних поглядів.

Частка українців за національністю, які під час опитування заявляють, що вірять у Бога (76,7% у 2013 р.), значно вища, ніж росіян (65,3%). Серед українців спостерігаються певні відмінності в кількості віруючих за територіальною ознакою. На заході України частка віруючих значно більша (93,4%), ніж у центрі (73,4%), сході (71,4%) й особливо півдні (67,1%). При цьому за останні 10 років швидше зростання релігійності спостерігається саме в південних та східних регіонах. Однак, воно було переважно формальним. Наприклад, плюсова динаміка щодо частки віруючих, які відвідують храм принаймні кілька разів за місяць, спостерігалася на заході країни (54,9% у 2003 р. і 57,1% у 2013 р.) та в центрі (відповідно 20,7% і 21,9%). Тим часом на півдні (29% і 16%) та сході (21,5% і 13,1%) відсоток таких вірян не лише був значно меншим (у 4,4 та 3,6 рази порівняно із заходом), а ще й демонстрував різку спадну тенденцію впродовж останнього десятиліття [3].

При цьому слід розмежовувати справжніх християн, які 24 години на добу вірять у Бога та живуть за Його заповідями, та християнською культурою. Як зазначає О. Покальчук, те, що ми маємо у 98% суспільства загалом, - обрядовість. Тобто дотримання певних обрядів і манер належності до тих чи інших культурних традицій. Причина, на його думку, полягає у протестній моделі поведінки, такого собі легального дисидентства, яка обумовлена установкою «Я комуніст, але до церкви ходжу, щоб ночами раз у три роки родичів пом'янути і внутрішній спротив здійснити» [4, с.28].

Цікавим є факт того, що у різних регіонах України спостерігаються суттєві відмінності в ставленні до показної побожності. Так, на заході та в центрі України позитивно її трактують лише 12-13,7% опитаних, тоді як негативно у 3,3 рази більше (38,8-44,8%). Зовсім іншою є ментальність більшості мешканців півдня, де частка тих, хто прихильно сприймає це явище (31,7%), є на чверть більшою від тих, хто засуджує таку поведінку (24,2%) [3].

Спадає на думку, що одна зі складових сучасної російської ідеології, де православ'я поряд з автократією та націоналізмом, є одним з її стовпів [Див.: 6, с.6] не спрацьовує в політичній реальності, адже окупованими територіями України є саме східні області України, де побожність, як свідчать дані опитування, не є широко розповсюдженою. Швидше дав знати про себе мовний та економічний чинник. Однак, не слід забувати, що саме православ'я є чинником, що визнається інтегральним у євразійській цивілізаційній концепції розвитку, яка знаходить своїх прихильників і в Україні, і в Росії, і в країнах східної Європи й може стати фундаментом перетворення регіону в нову геополітичну суб'єктність [Див.: 2]. В останніх, до речі, воно відіграє роль чинника виокремлення цих країн у складі ЄС.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розбіжність у культурно-релігійних детермінантах політичної поведінки та уподобань українців певним чином відбивається і на якості політичного управління державною та політичному процесі загалом. Крім проаналізованих в даній статті культурно-релігійних детермінант сучасного українського процесу, які сформувалися історично й суттєво впливають на політичну самоідентифікацію сучасних українців, актуальним питанням залишається й такий чинник як мова. Як засвідчила практика, одним з пояснень надання «військової

допомоги» українцям з боку Росії був саме мовний чинник – захист російськомовного населення країни. Тому досягнення порозуміння в даній сфері, в культурно-релігійних вподобаннях українського суспільства, сприятиме й порозумінню в політичному середовищі, яке є запорукою політичної стабілізації та умовою подальшого розвитку.

Література

1. Демчук Р. Міфологічність та конфесійність в дискурсі української ідентичності [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dev1.religion.in.ua/main/analitica/12568-mifologichnist-ta-konfesijnist-v-diskursi-ukrayinskoyi-identichnosti.html>

2. Музиченко Г.В. Концептуалізація державної політики країн пострадянського простору в умовах глобалізаційних змін: монографія / Г.В. Музиченко. – Одеса: Друкарський дім, 2012. – 394 с.

3. Олексієнко О. Релігійна палітра України [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/107903>

4. Покальчук О. Побожність нинішніх багатіїв – давня злодійська традиція / О.Покальчук // Український тиждень.-2014.-№16 (336).-С. 28-29.

5. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: сборник учебных материалов / Е.Ю. Мелешкиной Е.Ю. – М.: Издательский дом «ИНФРА-М», 2001. – 304 с.

6. Цюпин Б. Стара-нова холодна війна / Б. Цюпин // Український тиждень. – 2014. - №13(333). – С. 6-7.

1. Muzy`chenko G.V. Konceptualizaciya derzhavnoyi polity`ky` krayin postradyans`kogo prostoru v umovax globalizacijny`x zmin: monografiya / G.V. Muzy`chenko.–Odesa: Drukars`ky`j dim, 2012 – 394 s.

2. Pokal`chuk O. Pobozhnist` ny`nishnix bagatiyiv – davnyya zlodij`s`ka trady`ciya / O.Pokal`chuk // Ukrayins`ky`j ty`zhden`. – 2014. – #16 (336). – S. 28-29.

3. Poly`ty`chesky`j process: osnovny`e aspekty y` sposoby analy`za: sborny`k uchebny`x matery`alov / E.Yu. Meleshky`noj E.Yu. – M. : Y`zdatel`sky`j dom «Y`NFRA-M», 2001. – 304 s.

4. Syury`n B. Stara-nova xolodna vijna / B. Syury`n // Ukrayins`ky`j ty`zhden`. – 2014. - #13(333). – S. 6-7.

Рецензент: Наумкіна С.М., д.політ.н., професор, завідувача кафедрою політичних наук ДЗ «Південноукраїнський національний

УДК 339:330.34

Музиченко Наталія

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Особливості розвитку незалежної України в умовах глобалізаційних процесів, а також причини глобальних змін на європейському континенті після розпаду біполярної системи. Глобалізація впливає на розвиток світових ідеологій, інтенсивну боротьбу за встановлення світового порядку, стрибкоподібне зростання кількості і впливу міжнародних організацій, послаблення суверенітету національних держав, появу і розвиток транснаціональних корпорацій, збільшення міжнародної торгівлі, інтенсивні масові міграції та формування мультикультурних спільнот, створення планетарних засобів масової інформації та експансію західної культури в усіх регіонах світу. Її вплив має важливе значення для більшості частини населення.

Ключові слова: Україна, глобалізація, протистояння, блок, розвиток, незалежність.

Музыченко Наталья

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Особенности развития независимой Украины в условиях глобализационных процессов, а также причины глобальных изменений на европейском континенте после распада биполярной системы. Глобализация влияет на развитие мировых идеологий, интенсивную борьбу за установление мирового порядка, скачкообразный рост количества и влияния международных организаций, ослабление суверенитета национальных государств, появление и развитие транснациональных корпораций, увеличение международной торговли, интенсивные массовые миграции и формирование мультикультурных сообществ, создание планетарных СМИ и экспансию западной культуры во всех регионах мира. Ее влияние имеет важное значение для большей части населения.

Ключевые слова: Украина, глобализация, противостояние,